

דברים ב

גמרא⁶, אז די פיר ספרים זיינען „מפי הגבורה“, און משנה תורה האט משה געזאגט „מפי עצמו“.

דער פשט פון „מפי עצמו“ איז ניט, אז „משנה תורה“ האט משה, ח"ו, געזאגט פון זיך אליין — זיינע אייגענע רייד⁷, נאר ווי רש"י⁸ איז דאס מסביר במק"א: משה לאו מאליו ה' שונה להם משנה תורה כו' אלא כמו שקבלה הוא וה' חוזר ומגיד להם, וכל מה שכתוב בדברות האחרונות ה' כתוב בלוחות וכן שמע בסיני; און ווי תוס'⁹ זאגט אז דאס וואס „משה מעצמו אמרם“ איז געווען „ברוח הקודש“.

איז ניט מובן: וויבאלד אז אויך משנה תורה האט משה געזאגט ניט זיינע ווערטער, נאר ער האט עס געזאגט ברוח הקודש — „שכינה מדברת מתוך גרונו“¹⁰ [וואס דערפאר האט ער

א. אין פסוק: „ויהי בארבעים שנה גר דבר משה אל בני ישראל גר“, זיינען פאראן צוויי פירושים פון צוויי פשטנים — וואס זיינען געווען די רייד פון משה צו אידן:

(א) רש"י ברענגט (אראפ פון ספרי¹), אז דאס זיינען געווען דברי תוכחה („שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה“). (ב) דער ספורנו זאגט: „החזיר להם כל התורה כולה עד הנה בכלל“³.

די צוויי פירושים זיינען ניט בסתירה איינער צום אנדערן, ווייל הא ווא איתנהו ב"י: אין ספר דברים זיינען דא דברי תוכחה און עס ווערט אין אים איבערגעזעצט „כל התורה כולה“⁴, ווי דאס איז מודגש אויך אין זיין נאמען — משנה תורה. און די נפק"מ צווישען די צוויי מפרשים: וואס איז מער בהדגשה, אדער נאכמער — וואס איז מער עיקר.

מ'דארף אבער פארשטיין: וויבאלד אז דבר משה גר גייט אויפ'ן גאנצן ספר דברים, דארף מען זאגן, אז יעדע פון די ביידע זאכן — (א) דברי תוכחה, (ב) משנה תורה — איז כלול זה מזה, אדער אז זיי האבן א תוכן משותף.

ב. דער חילוק צווישן די ערשטע פיר ספרים און ספר דברים זאגט די

(6) מגילה לא, ב. — בגמרא איתא „קללות שבמשנה תורה“ (ועיי' בפירוש ד"ה משה. פרשי תבא כח, כג.) וכיה בוהר דלקמן הערה 13. אבל בוח"ג רסא, א: האי דאקרי משנה תורה משה מפי עצמו אמרו. וראה ש"ך עה"ת, אוה"ח ריש פרשתנו. ועוד. וראה בארוכה אוה"ת ריש פרשתנו.
(7) שהרי „האומר שאין התורה מעם ה'.. אפילו חיבה אחת, אם אמר משה אמרו מפי עצמו ה"ז כופר בתורה“ — רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ח. פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק יסוד השמיני. ואבוהן דכולהו — רמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"י.

(8) סנהדרין נז, ב ד"ה כאשר צוך.

(9) מגילה שם ד"ה משה.

(10) נסמו בלקו"ש ח"ד ע' 1087.

(11) לקו"ת בחקותי ג, א.

(*) בפסוק דינים להציץ חידושים על הרמב"ם שם (ע' 686): ואף שכל התוס' וברוה"מ, מימ עכ"פ אי"ז דומה למפי הגבורה.. עכצ"ל דזהו רק בקללות שבמשנה תורה אבל כל ספר משנה תורה משה מפי הגבורה אמרו.

אבל לכאורה אין כוונתו לפרש כן במקום שלא נזכר „קללות“ (חז"ג דלעיל הערה 6), והרי בלאה"כ עכצ"ל דכמה דרגות ב.מפי הגבורה ועד „אנכי ולא יהי לך מפי הגבורה שמענוס“ (מכות כד, רע"א).

(1) פרשתנו א, ג.

(2) עה"פ. וכן עה"פ א, א.

(3) ראה חגיגה (ו, ריש ע"ב. וש"נ): ונשתלשו בערבות מואב. וראה פרשי שם ד"ה ונשתלשו. פרשי עה"ת ר"פ בהה. ולהעיר מפרשי פרשתנו א, ה.

(4) ראה הקדמת הרמב"ן לספר דברים. צורו המור ריש פרשתנו. ועוד.

(5) ראה סעודה צ"ל להאריז"ל פ' האזינו: ספר דברים הוא משנה תורה וחוזר וכולל כל מה שבחומשים ראשונים כו'. ולהעיר מפרשי זבחים (קטו, ע"ב): ונשתלשו בערבות מואב, משנה תורה כו'.

פון וועלט, און ער איז אין וועלט, און דערפאר קען ער זי מחבר זיין.

דער ממוצע צווישן תורה און וועלט איז משה רבינו — וואס ביי אים געפינט מען צוויי קצוות¹⁹: ער איז געווען בתכלית הביטול, ניט מציאות, ונחנו מ"ה²⁰ — א ביטול וואס איז העכער פון וועלט; און פון דער צווייטער זייט איז ער געווען שלמות המציאות²¹ ווי מציאות איז מצד וועלט [וואס דערפאר איז ער אויך געווען „בעל קומה“²² — „עשר אמות“²³, וואס איז א סך מער ווי דער שיעור קומה הרגיל פון א בן אדם: ג' אמות²⁴] —

און דערפאר האט ער געקענט מחבר זיין תורה, וואס איז העכער פון וועלט, מיט וועלט.

המשפיע ויש לו ג' ערך אל העם שעי יכולים לקבל ההשפעה כ"י (ראה בארוכה ד"ה פנים בפנים תרניט ע' קצ ואילך). המשך תרניט ע' קב"ג. וראה בארוכה שיחת ש"ס מט"מ תשל"ז.

(19) להעיר גם ממחזיל (דביר פ"א, ד. מדרש תהלים (באבער) מזמור צ' דמשה. מחציו ולמטה איש מחציו ולמעלה האלקים — ראה רד"ה פ"ב שם.

וגם בנבואתו ב' קצוות שבפנים: דרגת נבואתו למעלה מכל הנביאים, ולאידך ה', עומד על עומדו (לא ככל הנביאים שהיו יראים ונבהלים ומתמוגגין) — ראה בכ"ז רמב"ם הל' יסודות פ"ז ה"ו. פיה"ש סנהדרין פ' חלק יסוד השביעי. ח' פרקים פ"ו.

(20) לשון הכתוב בשלח טז, זח.

(21) להעיר מפיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק יסוד השביעי: הנבחר מכל מין האדם.

(22) ראה שבת צב, א. ובנדרים (לח, א): גבור ועשיר. כ"י וכולן ממש.

(23) ברכות נד, ב. וש"נ. וראה שבת שם.

(24) ראה עירובין מה, א. וברש"ם ורמב"ן ב"ב (ק, סע"ב) שזוהו ביחוד עם הראש.

(*) על השנינויות ב"ן מס' שבת, נדרים ורמב"ם הל' יסודות פ"ז בתחילתו — ראה לקוטי לוי"צ אגרות ס"ע תא ואילך. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 82 ואילך.

געזאגט „ונתתי מטר גו"י¹², ווייל דאס איז וואס „רוח הוי" הוא שדיבר"י¹³ — היינט פארוואס ווערט עס אנגערופן „מפי עצמו"?

די זעלבע שאלה איז אויך אויף דעם וואס די גמרא¹⁴ זאגט, אז „אפילו למאן דלא דריש סמוכים בעלמא, במשנה תורה דריש" — און דער ראב"ן¹⁵ איז מסביר: „וטעמא משום דכל התורה מפי הגבורה נאמרה ואין מוקדם ומאוחר אבל משה שסידר משנה תורה פרשה אחר פרשה לא סידר אלא להדרש" —

איז אויך אין דעם ניט מובן: וויבאלד אז משנה תורה האט משה געזאגט „ברוך הקודש" — פארוואס איז דער סדר אין דברים תלוי אין משה, משא"כ אין די ערשטע פיר ספרים (וואס זיינען אויך איבערגעגעבן געווארן צו אידן דורך משה רבינו)?

ג. דער ביאור אין דעם:

חז"ל¹⁶ זאגן אלפיים שנה קדמה תורה לעולם, וואס „קדמה" מיינט ניט (נאר) אין זמן, נאר (בעיקר) אין מעלה וחשיבות¹⁷: תורה מצד עצמה איז אינ-גאנצן העכער פון וועלט; און דעריבער, כדי תורה זאל אראפקומען אין וועלט, מוז עס זיין דורך א ממוצע, וואס האט אין זיך ביידע ענינים¹⁸ (ער איז העכער

(12) עקב יא, יד.

(13) ראה זח"ג (ו, רע"א. רסה, א): מפי עצמו מפי הוא קול דאחיד ב"י.

(14) ברכות כא, ב. כמות ד, א.

(15) ס' לד (נעתק בהגהות מהר"ב רנשבורג יבמות שם). ופליג על תוספות יבמות שם סד"ה וכו'. רמב"ן וריטב"א שם.

(16) ראה מדרש תהלים צ, ג. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד'. זח"ב מט, א. ועוד.

(17) ראה ד"ה איתא במדרש תילים תרנ"ג (סה"מ חשי"ח ס"ע 272). ובכ"מ.

(18) בדוגמת מתורגמן שיש לו איזה קצת ערך אל המשפיע ולכן ביכלתו לקבל ההשפעה מן

ד. עס זיינען דא צוויי אופנים²⁵ ווי א השפעה גייט דורך ע"י ממוצע²⁶:

(א) בדרך „מעבר“²⁷ — די השפעה ווערט ניט פאראייניקט מיטן ממוצע אין אן אופן פון התלבשות אין אים, ובמילא איז דער ממוצע ניט פועל קיין שניני אין דער השפעה; דער אויפטו פונעם ממוצע איז נאר דאס, וואס ער טראגט אראפ די השפעה (ווי זי איז) פון א העכערער אין א נידעריקער מדרגה.

(ב) בדרך „התלבשות“²⁷ — די השפעה ווערט נתלבש און פאר-אייניקט מיטן ממוצע, וואס דורכדעם ווערט א שניני אין דער השפעה — זי ווערט לפי ערך ובדרגת הממוצע — און דורך דעם קענען דערנאך די מקבלים נעמען די השפעה אויך אין זייערע כלי ההשגה.

און דאס איז דער חילוק צווישן די ערשטע פיר ספרים און משנה תורה²⁸:

(25) דוגמא הכי פשוטה: כתיבת דבר שכל ע"י אצבעות היד, שאין האצבע משנה השכל, והשכל עובר דרך האצבעות רק דרך מעבר לבד; התלבשות השכל במוח, או בשאר כחות הנפש (כגון התלבשות השכל במדות), שהשכל מתצמצם בהם לפי ערכם (ד"ה יין ושכר שבהערה הבאה. המשך תרס"ז ע' תכה. ועוד). וראה בארוכה שיחת ש"פ מטר"מ הג"ל.

לקמן ע' 141.

(26) ראה בכ"ז אוה"ת שמיני (כ"ד ב') ד"ה יין ושכר פ"ו. סדיה פנים בפנים שם (ע' קצ"ד). וראה ד"ה עוטה אור הש"ת. ובכ"מ.

(27) ראה החילוק דמערב והתלבשות — תניא קריא ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנח, א). לקראת מסעי פט, ב ואל"ך. ובארוכה ד"ה יין ושכר הג"ל. ועוד.

(28) ראה אוה"ת פרשתנו ע' ר. ועייג"כ לקראת שה"ש כ, ג. אוה"ת אמור ע' תתמ"א (סה"מ תרכ"ז ע' שטו ואל"ך).

בד"ה פנים בפנים שם מבואר, דממוצע דמשה הוא בדרך מעבר לבד (וממוצע שבעולמות הוא בדרך התלבשות. וראה ג"כ ד"ה עוטה אור שם. ובכ"מ) — אבל מובן, שכמה מדרגות „מעבר“ ו„התלבשות“, שלכן ההתלבשות דמשה תורה נק' מעבר בערך ההתלבשות דממוצע שבעולמות [שלכן גם משנה

אין די ערשטע פיר ספרים איז משה געווען א ממוצע בדרך „מעבר“ [אדער אין לשון פון רש"י²⁹: נעשה שליח] — אט די דברי תורה זיינען ניט נתפס געווארן אין זיין השגה אין אן אופן פון התלבשות, נאר זיי זיינען געבליבן אין דער דרגא פון „מפי“ הגבורה; דאקעגן משנה תורה, כאטש אויך דאס איז געזאגט געווארן „ברוח הקודש“, האט זיך אבער דער „רוח ה'“ אנגעטאן און איז נתפס געווארן אין השגת משה בדרך התלבשות — און דערפאר ווערט עס אנגערופן „מפי עצמו“³⁰.

און דאס איז אויך די הסברה פאר-וואס אפילו לויטן מ"ד אז בעלמא „לא דריש סמוכים“ איז „במשנה תורה דריש“:

די ערשטע פיר ספרים, היות זיי זיינען ניט געקומען בהתלבשות אין שכל פון משה, איז הגם אז דער סדר הכתובים איז אין זיי בתכלית הדיוק³¹ — איז עס אבער א „העכערער“ סדר, די „סמוכים“ זיינען ניט לויט דער השגה פון נבראים — און דערפאר איז „לא דריש סמוכים“:

משא"כ אין משנה תורה, וואס דער דבר ה' האט זיך מתלבש געווען אין השגת משה, איז אויך דער סדר הדברים והכתובים אויסגעשטעלט לויט השגת

תורה הוא „דבר ה' ממש“ — ראה ד"ה פ"פ שם, שזה שתורה היא „דבר ה' ממש“ הוא לפי שהממוצע דמשה הוא נק' בדרך מעבר, אף שבער ד' ספרים הראשונים רק התלבשות ואכ"מ.

(29) מגילה שם ד"ה משה מפי הגבורה (הובא בלקראת שם).

(30) ראה ג"כ תפארת ישראל — למהר"ל מפראג — פמ"ג.

(31) ראה של"ה חלק תושבע"פ (תב, ב) — דאף שאין מוקדם ומאוחר בתורה, „תורתנו הקדושה אשר הוא בתכלית השלימות ובוודאי היא המסודרת בתכלית הסידור כר“, עיי"ש.

נאָר זיין [אפילו ווען ער איז נישט טהור ר"ל], „נעמעט“ ער די תורה און ווערט נתעצם מיט „דברי כאש“³⁴, „דבר ה' ממשי“³⁴.

און וויבאלד אז דער „החזיר להם“ איז געווען בנוגע „כל התורה כולה“ — ווערט עס אזוי אויך בלימוד פון די ד' ספרים.

וואָרום משה איז דער ממוצע וואָס איז מחבר אַלע אידן מיטן אויבערשטן³⁵ [אויך די וועלכע זיינען בשפל המצב — כידוע אין דעם ענין פון „מאין לי בשר“³⁶, אז משה האָט זיך נישט געקאָנט משפיל זיין אין דער השפעה פון בשר (תאווה)³⁷; ביז דער אויבערשטער האָט אים געזאָגט „אספה לי שבעים איש מזקני ישראל גר ואצילי מן הרוח אשר עליך גר“³⁸ — אויך די השפעה האָט געמוזט זיין דורך (אצילות רוחו של) משה, ווייל אַלע השפעות צו אידן קומען דורך משה דוקא³⁹].

און דערפאַר, דורכדעם וואָס תורה האָט זיך אָנגעטאָן אין דעם „ממוצע“ פון משה רבינו, אין אַלע זיינע „עשר אמות“, אויך אין דער נידעריקסטער אמה — קומט אָן די תורה צו אַלע אידן, אפילו צו א פשוט שבפשוטים.

ו. ווי קענען פאַרט זיין ביידע הפכים צוזאַמען — אז תורה וואָס ווערט נתלבש אין שכל הנברא ביז אז נקראת

(34) ראה ברכות כב, א.

(34*) ראה גם לקו"ש חל"ץ ע' 41 ואילך.

(35) ד. אנכי עומד בין ה' וביניכם גו"ל (ואתחנן ה'.

ה).

(36) בהעלותך יא, יג.

(37) תירא יד, א. ובכ"מ. וראה, ג"כ לקראת

בהעלותך לא, ד. לג, ב.

(38) בהעלותך שם, טז-יז.

(39) ד"ה צאינה וראינה תרי"ט. המשך ר"ה

תרצ"ה פ"ט (סה"מ קונט' ח"ב שלג, ב).

משה (און נבראים), וכמילא — „דריש סמוכים“.

ה. מ'דאָרף אָבער פאַרשטיין: למעשה ה' ככה, אז (משנה) תורה זאל זיין בהתלבשות אין דער השגה פון משה, אזוי אז עס זאל הייסן „מפי עצמו“? — לכאורה איז עס בלויז אַן ענין פון ירידה.

איז דער ביאור אין דעם:

בשעת אַ השפעה ווערט נישט נתלבש אין דעם ממוצע, בלייבט זי בעצם העכער פון השגת המקבלים, וויבאלד אז פאַר דעם איז זי במהותה נישט אין זייער גדר און דער ממוצע איז איר נישט משנה; און דער ענין פון דער השפעה, וואָס די מקבלים „נעמען“ און וואָס ווערט נתעצם אין זייער השגה, איז עס נישט אינעם ערך פון דער השפעה עצמה.

און דעריבער, ווען תורה וואָלט אַראָפּגעקומען למטה בלויז בדרך מעבר דורך משה, וואָלטן אידן מיט זייערע כלי השגה נישט געקענט משיג זיין דעם עצם התורה און „נעמען“ דעם „דבר ה'“, וואָס איז העכער פון השגה³²; דאָס וואָס זייער שכל וואָלט יע משיג געווען, וואָלט געווען אַ הארה וכו' פון „דבר ה'“³³.

און דאָס איז דער אויפטון פון משנה תורה, אַז דורך דעם וואָס משה „החזיר להם כל התורה כולה“ ווי עס איז נתלבש געוואָרן אין זיין כלי השגה (מפי עצמו) — איז דערנאָך, ווען אַ איד לערנט תורה, אין וועלכן מצב ער זאל

(32) והכלי לדבר ה' הוא רק ע"י ביטול בתכלית, לימוד באופן דתען לשוני אמרתך כי כעונה אחרי הקורא.

(33) ראה ד"ה פ"כ שם, שאם ה"י מרגיש ה"י מתעצם הדבר ה' בו ואח"כ ה"י יוצא אי"כ אין זה דבר ה' ממש כ"א דבר משה מה שקיבל מה' כ"י.

„וידבר ה' אל משה וכיו"ב) — טייטשט חסידות⁴⁸, אז דאס איז עצמות המאציל וואס איז העכער פון (שם) הוי, און דערפאר איז בכחו צו מחבר זיין „הוי“ מיט „משה“,

פונדעסטוועגן, דאס גופא וואס ער ווערט אנגערופן „שלישי המדבר“ (וואס איז מחבר די צוויי — „הוי“ מיט „משה“) ווייזט א ס'איז שייך, כביכול, התחלקות;

משא"כ משנה תורה איז פון עצמותו ית', וואס איז העכער אפילו פון „שלישי המדבר“. און דערפאר קענען און זיינען דא ביידע קצוות — „מפי עצמו“ (פון משה) און צוזאמען דערמיט — „דבר ה“.

ז. דער ענין הנ"ל איז משנה תורה, איז פאראן דוגמתו אין עבודת האדם — אין דער עבודה פון תשובה:

די תנועה פון תשובה קומט פון דעם בעל תשובה אליין⁴⁹, ווארום וויבאלד אז פארן חטא איז ער געווען אפגעריסן פון אלקות ר"ל, קומט אויס, אז זיין התעוררות תשובה איז נישט מצד א גילוי אור מלמעלה (צו וועלכן ער איז נישט קיין כלי), נאר פון זיך אליין.

ס'איז דאך אבער א כלל⁵⁰, אז יעדע התעוררות קומט דורך א נתינת כח מלמעלה — איז דער ענין אין דעם, אז דער כח אויף תשובה איז פון „העלם העצמי דא"ס“⁵¹, וואס ווערט נמשך אין אן אופן נעלם, אזוי, אז די תנועה פון

(48) אהית ריש פרשתנו. וראה שם אמור ע' תתלט ואילך (סה"מ תרכ"ז ע' שטו ואילך).

(49) ראה בב"ז המשך תעריב ח"ג ע' 171 ואילך. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 63 ואילך ובהערה. שם.

(50) ראה המשך תעריב שם ע' אשכנ: בהכרח שזוהי ע"י אור עליון דוקא. וראה ויק"ר פכ"ז, ב.

(51) המשך תעריב שם ע' אשלג.

על שמו⁴⁰ און ער קען מוחל זיין על כבודו וועלכער איז מצד התורה⁴¹, זאל בה בשעה זיין „דבר ה“⁴²?

— איז עס דערפאר וואס משנה תורה נעמט זיך פון עצמותו ית'⁴³, וואס איז העכער פון התחלקות: אורות וגילויים, אפילו די אורות הכי עליונים, זיינען בגדר התחלקות; און דערפאר איז — אדער זיי ווערן נתגלה מיט זייער גאנצן תוקף (אויב זיי קומען נישט אין התלבשות), אדער עס ווערט אין זיי א שינוי וירידה (אויב זיי קומען בהתלבשות אין די נבראים).

דוקא מצד עצמותו ית' וואס איז לגמרי נישט בגדר התחלקות ושינויים, קענען זיין ביידע ענינים כאחד⁴⁴: די השפעה קומט אראפ בהתלבשות אין נברא, ביז אז מען זאגט אויף דעם⁴⁵ „מפי עצמו“ — די השגה פון א נברא, און בה בשעה איז עס במהותה „דבר ה“⁴⁶.

און דאס איז דער חילוק צווישן די ערשטע פיר ספרים און משנה תורה:

די ערשטע פיר ספרים זיינען „מפי הגבורה“; און נאכמער, ווי דער רמב"ן⁴⁷ שרייבט, אז זיי זיינען געשריבן געווארן ווי א „שלישי המדבר“ און דערציילט (אז

(40) ע"ז יט, א.

(41) קידושין לב, ריש ע"ב.

(42) ראה לעיל הערה 33.

(43) ראה אהית פרשתנו ע' ז. אמור ע' תתמא (סה"מ תרכ"ז ע' שיד-ח).

(44) להעיר ג"כ מדי"ה זאת תורת הבית תרפ"ט (סה"מ קונט' ח"א מא, ב ואילך), דדוקא משום שהנשמה היא עצמי יכולה להתלבש בגוף כו' בהתלבשות ממש, כי העצמי אינו מקבל העלמות והסתרים, עיי"ש בארכה.

(45) ראה אהית אמור שם (ס"ע תתמ. סה"מ תרכ"ז שם): כאלו משה מפי עצמו אמרן כו'.

(46) להעיר מתוריא בא ס, ב"ג.

(47) בפתיחתו לפירושו עה"ת.

בחי' „יחידה“ שבתורה (ווי גערעדט אַמאַל⁵⁶ באריכות), „עצם פנימיות התורה“⁵⁷, און דערפאַר ווערט ער ניט נשנתה אויך ווען ער שטייט אין אַ התלבשות אין שכל אנושי.

און דאָס איז אויך די שייכות צווישן תורת החסידות און „יפוצו מעינותיך חוצה“ — אַז דער „מעין“ אַליין דאַרף אַראָפקומען אין „חוצה“⁵⁸ — ווייל ווער קען אויפֿטאַן אין דעם „חוצה“ (וואָס מצד עצמו האָט ער לכאורה קיין שייכות ניט צו די „מעינות“), איז עס דוקא בכח פון דעם „מעין“ אַליין⁵⁹.

און דערפאַר איז דאָס די הכנה צו „קאתי מר“⁶⁰, ווייל דאָן וועט נתגלה ווערן דער „יודע כל פעול כי אתה פעלתו“⁶¹, אַז אויך דער „חוצה“ שב„חוצה“⁶² — דער „פעול“ אַליין (ווי ער איז בחיצוניותו, מ'זעט ניט זיין פאַר-בונד מיטן כח הפועל) — איז מיוחד מיטן אויבערשטן, דערפאַר וואָס „אתה“ — עצמותו ית' — פעלתו“⁶⁴.

(משיחת ש"פ וואר תשכ"ו).

56 קונטרס ענינה של תורת החסידות סעיף ה' ואילך.

57 ד"ה פדה בשלום תרפ"ה, בשם אביו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (י"ט כסלו עטר"ת — סה"מ עטר"ת (קה"ת, תשמ"ח) ע' תרעג).

58 ספר השיחות תשי"ד ע' 106. וראה לקושי חטי' ע' 282-3. ועוד.

59 ראה באריכה לקושי שם ע' 287-8.

60 אנה"ק דהבעש"ט — נדפסה בסו"ס בן פורת יוסף, ובכ"מ.

61 נוסח התפלה דר"ה.

62 ראה בכתבי האריז"ל (בסידורו שם. ועוד) ש„פעול“ קאי על עשׂי.

63 ראה ד"ה תפלין דמארי עלמא תרנ"ג פ"ב. חכמות בחוק תרצ"ד פ"ב (סה"מ קונטרסים ח"ב רצו, א"ב). ועוד.

64 ראה ביאוריו לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. ד"ה ולקחתם תרס"א. ובכ"מ — דיש הנבוא שייך ליש האמיתי דוקא.

תשובה איז (כאילו) פון דעם בעל תשובה מצד עצמו [מעין ווי עס האָט זיך פריער גערעדט אין דעם ענין פון „מפי עצמו“ פון משנה תורה].

און דאָס איז דער קשר צווישן די צוויי פירוש'ים וועגן דעם תוכן פון ספר דברים — (א) דברי תוכחה, (ב) „החזיר להם כל התורה כולה“: דברי תוכחה, און איז תכליתם דער ענין פון תשובה, און עבודת התשובה האָט דעם זעלבן ענין ועילוי עצמי וואָס איז דאָ אין משנה תורה⁶², כנ"ל.

ח. ומובן, אַז כשם ווי עס האָט גע-דאַרפט זיין דער עילוי פון משנה תורה אַלס הכנה פאַר דער ערשטער כניסה פון אידן אין א"י⁶³, ע"ז איז אויך איצט, ווען מ'מאַכט די הכנות צו דער כניסה לארץ ישראל דורך משיח צדקנו —

און דאָס איז דער גילוי פון תורת החסידות, ובפרט תורת חסידות חב"ד, וואָס האָט דעם זעלבן תוכן הנ"ל ווי משנה תורה: אין חסידות חב"ד ווערן ערקלערט ענינים פון אלקות אין אַן אופן אַז חב"ד פון דעם מענשען זאל קענען פאַרשטיין, ביז אין אַן אופן אַז עס ווערט אַ „יחוד נפלא כו' להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופינה“⁶⁴.

און לאידך ווערט עס דורכדעם ניט נשנתה ח"ו, עס בלייבט אלקות⁶⁵;

און דער כח דערויף איז מצד דעם וואָס תורת החסידות איז דער גילוי פון

52 ע"פ המבואר בפנים השייכות לדברי תוכחה (תשובה) ומשנה תורה, דבשניהם הו"ע ד, (מפי) עצמי — כי ההתעוררות מלמעלה לתשובה היא באופן נעלם — יומתק זה שהדברי תוכחה (דריש פרשתנו), „הזכירם ברומ“ (פרש"י ריש פרשתנו).

53 ראה לקושי חיד ע' 1088 ואילך.

54 תניא פ"ה.

55 שלכן צ"ל זוירות יתרה לשמור „דברי הרב“

— סה"מ תשי"ח ע' 296. ועוד.

דברים ג

אבינו אמר והרביתי את זרעך ככוכבי השמים⁸ ושמתני את זרעך כעפר הארץ⁹, ואתה נותן קצבה לברכתנו. משל למלך כו' אמר להם משה לישראל ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלה פעמים זו משלי יש לכם ויברך אתכם כאשר דבר לכם כחול ימים וכצמחי אדמה⁹ וכדגי הים וכוכבי השמים לרוב¹⁰. (דער מדרש זאגט: „כך אמרו לו ישראל רבינו משה הקב"ה לא נתן קצבה לברכותינו ואתה אמרת אלה פעמים. אמר להם מה שברכתי אתכם משלי ברכתי כשיבוא הקב"ה יברך אתכם כאשר דבר לכם").

ווי מ'לערנט אויבנאויף דעם פשט אין פירוש רש"י, ווי אויך אין ספרי און מדרש, איז די טענה פון אידן געווען: די ברכה פון דעם אויבערשטן איז בלי קצבה, אָ אידן וועלן זיין במספר אָ אַ גבול¹⁰, פאַרוואָס בענטשט זיי משה מיט אַ ברכה („ככם אלה פעמים“) וואָס האָט אַ קצבה, אַ הגבלה.

(8) תולדות כו, ד — פסוק הנאמר ליצחק. וכי' בליש כאן (אלא ששם, המקום הבטיח את אבותינו⁹). ובספרי (הוצאת פינקלשטיין) איתא הכתוב הנאמר לאברהם (וירא כב, יז) כי ברך אברך והרבה ארכה את זרעך ככוכבי השמים וכחול¹⁰. ולא הובא כתוב ה' „ושמתני את זרעך כעפר הארץ“. וראה במדבר פ"ב, יב: את מוצא אברהם כו'.

בדבר הוצאת הנ"ל: הקב"ה אמר והי' זרעך כעפר הארץ (ויצא כח, יד — כתוב הנאמר ליעקב) וכן הבט נא השמימה (וירא טו, ה — הנאמר לאברהם). ולהעיר מפסיקתא דר"כ פ"ב והכתובים שהובאו שם. תנחומא תשא ט (ותנחומא באבער שם ה) „ליש שם (ר"פ תשא).“

(9) וכי' בספרי בהעלותך שם. וי"ג, וכעפר הארץ.

(10) ראה תיב"ע כאן: ויברך יתכן בלא סכומא היכא דמליל לכין.

א. פון פסוקי¹ „ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלה פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם“² איז רש"י מעתיק די ווערטער „יוסף עליכם ככם אלה פעמים“ און איז מפרש: „מהו שוב ויברך אתכם כאשר דבר לכם, אלא אמרו לו משה³ אתה נותן קצבה לברכתנו, כבר הבטיח הקב"ה את אברהם⁴ אשר אם יוכל איש למנות וגו'⁵. אמר להם זו משלי היא אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם“.

דער מקור פון דעם פירוש רש"י איז פון ספרי⁶ און מדרש⁷. אין ספרי שטייט: „אמרו לו רבינו משה אי אפשר לנו שתברכנו, הקב"ה הבטיח את אברהם

(1) פרשתנו א, יא.

(2) להעיר משליה רג, א: ואנחנו רואים שהפרשיות שהם תמיד בשבתות דבין המצרים דהיינו מטות ומסעי ודברים שבהם מוכר ניצוח ישראל להאומות וחלוק הארץ והוא ההיפך מעת רעה כו' ואח"כ קיימים הכתוב בס' דברים יוסף ה' עליכם כו' כאשר דבר לכם, בלי קצבה לברכתנו ואז יהי תשעה באב מועד גדול.

(3) כי' בדפוסים שלפנינו ובדפוס א'. אבל בדפוס ב', ובכתי רש"י „למשה“, ובכמה כתי „משה רבינו“. ולכאורה נכון הוא דהרי אסור לקרות לרבו בשמו בלי תואר של כבוד כמו „מורי“, „רבי וכיו"ב (סנה' ק, א, ורש"י שם). וגם הבן חמש למקרא יודע זה מהנהגתו והנהגת כל התלמידים (ראה לקו"ש ח"ח ע' 84 הערה 10). וכי' בספרי ובמדרש הובא לקמן בפנים. וראה שד"ח כללים מערכת כ"ף כלל קד. ואכ"מ.

(4) לך יג, טז.

(5) כי' בדפוסים שלפנינו ובדפוס ראשון. אבל בדפוס שני ובכמה כתי רש"י הובא גם המשך וסיום הכתוב „את עפר הארץ גם זרע ימנה“. ובכמה כתי רש"י הובא רק ההמשך „את עפר הארץ (וגו')“.

(6) עה"פ. וראה גם ספרי בהעלותך יו"ד, לו.

(7) דברי פ"א, יג. וראה דברי (ליבערמאן) — בשינויים.